

UDK-372.893

ANOR YETISHTIRISHNING XALQ XO‘JALIGIDAGI AHAMIYATI

Usmonqul Islomov

Jizzax politexnika instituti o‘qituvchisi dots

Iroda Rahmonova

Jizzax politexnika instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mualliflar tomonidan anor mevasining xalq xo‘jaligidagi ahamiyati va tutgan o‘rni haqida ma‘lumotlar keltirib o‘tilgan. Qishloq xo‘jalik sohasini, shu jumladan, bog‘dorchilik va anorchilikni chuqur o‘rganib chiqib, qanday muammolar sodir bo‘lganligini aniqlab olish va ularning ijobiy yechimini topishni taqozo etadi.

Kalit so‘zlar: bog‘dorchilikning ahamiyati, anorchilik, anorni tarqalishi, anorning inson organizmi uchun ahamiyati.

O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini belgilovchi va katta daromad keltiradigan asosiy sohalardan biri bog‘dorchilik hisoblanadi. Bu sohani ilmiy asosda rivojlantirmasdan turib, aholi va sanoatimizning meva mahsulotlariga bo‘lgan talabini qondirish mumkin emas. Shunday ekan, qishloq xo‘jalik sohasini, shu jumladan, bog‘dorchilikni chuqur o‘rganib chiqib, qanday muammolar sodir bo‘lganligini aniqlab olish va ularning ijobiy yechimini topishni taqozo etadi [1].

Respublikamiz aholisi moddiy farovonligi o‘sishi bilan ularning meva mahsulotlariga bo‘lgan ehtiyojlari ham oshib bormoqda, chunki mevalar (ho‘l va quritilgan holatlarda) inson salomatligi uchun zarur bo‘lgan to‘yimli, mazali va

shifobaxsh oziqdir. Shu bois yil davomida aholining mevaga bo‘lgan talabini ta’minlash bu – davr talabidir. Bog‘dorchilik qishloq xo‘jaligi tarmog‘i bo‘lib, fan sifatida meva daraxtlarining morfologik tuzilishi, o‘sishi, rivojlanishi, ko‘paytirish usullari, hosil berish qonuniyatlari hamda parvarishlash texnologiyasini o‘rgatadi. Yuqorida ko‘rsatilgan bilimlarning egallanishi agronom, fermer mutaxassisi bo‘lib shakllanishlarida katta ahamiyat kasb etadi va agrotexnik chora-tadbirlarni yuqori darajada va o‘z vaqtida o‘tkazishga yordam beradi [2].

Bog‘dorchilik sohasi- biologiya, biotexnologiya, tuproqshunoslik, o‘simliklar fiziologiyasi, melioratsiya, agrokimyo va umumiy dehqonchilik tarmoqlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Meva daraxtlaritsh parvarishlash texnologiyasi shu fanlar bilan aloqadordir. Bog‘dorchilik qishloq xo‘jaligining serdardomad tarmog‘i hisob lanib, odam organizmi uchun meva va rezavor mevalar tarkibida bo‘lgan shakarlar, organik kislotalar, oksidlar, moylar, vitaminlar, mineral tuzlar, pektin, fermentlar, kolloidlar va boshqa moddalar mavjud. Meva va rezavor meva oziq-ovqat hamda sanoat uchun xom ashyo hisoblanadi.

O‘zbekistonda bog‘dorchilik qadimdan asosiy tarmoqlardan biri hisoblangan. V asrdan boshlab mevali daraxtlar haqidagi ilk ma’lumotlar to‘planganligi ma’lum bolgan. Bu davrda mevali daraxtlar asosan yovvoyi holda o‘sgan. Eramizning X asri boshidan mevalarni madaniy holda parvarish qilinishi boshlangan.[3-4]

O‘zbekistonda bog‘dorchilikni tashkil etish va rivojlantirishda Rossiva bog‘dorchilik jamiyatining 1885-yilda Toshkentda ochilgan fliali katta o‘ringa ega bo‘lib, u 1895-yilda Turkiston qishloq xo‘jaligi jamiyatiga aylantirildi.

Anor subtropik ekinlar turkumiga mansub bo‘lib, tabiatda O‘rta yer dengizi bo‘yi mamlakatlarida, Qora dengiz atrofi yerlarida, Kavkaz ortida, Primore o‘lkasida, Xindistonda, Xitoy va O‘rta Osiyoda tarqalgan. Yer yuzining anor qishda ko‘milmay parvarish qilinadigan xududlarida balandligi 5-7 m gacha o‘sovchi daraxt-buta qishda ko‘miladigan hududlarda buta holda o‘sadi. Anor yovvoyi xolda tabiatda bir ildizdan unib chiqqan bir necha shoxlardan iborat bo‘lgan buta shaklida uchraydi. Bir asrdan

ziyod vaqt davomida O‘zbekiston iqlim sharoitiga mahalliyashtirilgan issiq sevar, sug‘orish suvi va tuproq unumdorligiga talabchan, sho‘rga chidamli ekin.

Anor XIX – asrning oxirlaridan Farg‘ona viloyatining Quva tumani hududida ekilib kelinmoqda. Bugungi kunda Respublikamizning Surxondaryo, Qashqadaryo Jizzax, va Sirdaryo viloyatlarida anorchilik jadal rivojlanib bormoqda. Sirdaryo viloyati tuproq-iqlim sharoitida, xususan dehqonchilikda foydalanib kelinayotgan yerlar tuprog‘ining turli darajada sho‘rlanganligi tufayli mahsulot yetishtirishda yuqori samaradorlikka erishish uchun ekilayotgan ekin turi hamda navlarini to‘g‘ri tanlab joylashtirish fermer xo‘jaliklari va tomorqa egalari alohida e‘tibor qaratishni taqozo etadi. Viloyatda anorchilikning tarixi XX asrning 30 - yillarida Farg‘ona viloyatining Quva tumanidan olib kelinib ekib parvarishlanishidan boshlangan.

Jizzax viloyatida anorchilikni yorqin istiqboliga ishonib uni rivojlantirish yuzasidan Respublikamiz hukumati tomonidan ham alohida e‘tibor qaratilib maydonda anorzorlar yaratish va “Anorchilik” agrofimasini tuzish yuzasidan ko‘rsatmalar berildi. Viloyatning Mirzacho‘l, Forish, Yangiobod tumanlari ayrim hududlarida anorchilik aholi tomorqalarida ekilib sifatli hosil va kattagina daromad olish manbaiga aylanib qolgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

- 1-Қишлоқ хўжалигида ислохотларни чуқурлаштиришга доир ва меъерий хужжатлар тўплами. 1 – 2 қисм. Тошкент, 2008. 98-100 б.
- 2-Бўриев Х. Ч, Байметов К.И. Жўраев Р.Ж. Мева экинлари селекцияси ва навшунослиги. Тошкент: Меҳнат, 2010. 55-76 б.
- 3-Шаумаров Х.Б., Исламов С.Й. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сақлаш ва бирламчи қайта ишлаш технологияси. Амалий ва лаборатория машғулоти ўтказиш бўйича ўқув қўлланма. Тошкент, 2011. 34-36 б.
- 4-Р.Юнусов, К.Умаров, Б.Каримов Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги “Боғдорчилик” Қишлоқ хўжалик касб-хунар коллежлари талабалари учун ўқув қўл./- Т.: «Ўзбекистон фойласуфлари миллий жамияти» нашриёти, 2016- 168 б.